

Contemporary Conundrums (60)

1 אנציקלופדיה תלמודית כרך יח, נספח לערך חשמל [טור תרמא]

הנושא של חשמל בהלכה מיוחד הוא במינו, מכיון שאין עליו דיון ישיר בתלמוד ובראשונים. הדיון ההלכתי בענין מקיף זה, התחיל רק לפני קצת יותר ממאה שנה, כי רק אז החלה להתפתח הטכנולוגיה של החשמל ונוצרו מכשירים שימושיים רבים הפועלים בכח החשמל, ויחד עמם התחילו להופיע השאלות והבעיות ההלכתיות בקשר למכשירים חשמליים שונים.

השאלות הראשונות היו בדבר שימוש בשבת בטלגרף ובטלפון, ובהדלקת נורה חשמלית וכיבוייה, ואם מצה שנילושה במכונה חשמלית יוצאים בה ידי חובת אכילת מצה, ואם אפשר לצאת ידי חובת שמיעת קול שופר על ידי הטלפון. במשך הזמן רבו הדיונים בעניני חשמל, והם נפוצים כעת בחלק ניכר מספרי השאלות והתשובות. בכמה ספרים נתייחדו מדורים נפרדים לדיונים סביב לחשמל, ואף חוברו ספרים מיוחדים שמוקדשים בשלמותם לנושא זה.

(אור חדש (עי' ציון 2); מאור החשמל לר' יהודה יודל רוזנברג (תרפ"ד); מאורי אש לרש"ז אורבך (תרצ"ה); החשמל לאור ההלכה לר' שמואל אהרון יודלביץ (תשכ"ד); מאורות נתן לר' נתן קופרשטוק (תשי"ז); קובץ מאמרים בעניני חשמל בשבת לרש"ז אורבך (תשל"ח). לאחרונה יצא לאור על ידי המכון המדעי טכנולוגי לעניני הלכה ספר "החשמל בהלכה" (תשל"ח - תשמ"א), ובו תמצית של כל הספרים הדנים בעניני חשמל ונעזרו בו באיסוף החומר לערך חשמל ולנספח זה.)

2 תלמוד בבלי מסכת שבת דף מא עמוד א-ב

משנה. המיחם שפינהו - לא יתן לתוכו צונן בשביל שיחמו, אבל נותן הוא לתוכו, או לתוך הכוס כדי להפשירן.

גמרא. מאי קאמר? - אמר רב אדא בר מתנא, הכי קאמר: המיחם שפינה ממנו מים חמין - לא יתן לתוכן מים מועטים כדי שיחמו, אבל נותן לתוכו מים מרובים - כדי להפשירן. והלא מצרף! - רבי שמעון היא, דאמר: דבר שאין מתכוין - מותר. מתקיף לה אביי: מידי מיחם שפינה ממנו מים קתני? מיחם שפינהו קתני! אלא אמר אביי, הכי קאמר: המיחם שפינהו ויש בו מים חמין - לא יתן לתוכו מים מועטין בשביל שיחמו, אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן. ומיחם שפינה ממנו מים - לא יתן לתוכו מים כל עיקר, מפני שמצרף. ורבי יהודה היא, דאמר: דבר שאין מתכוין - אסור.

אמר רב: לא שנו אלא להפשיר, אבל לצרף - אסור. ושמואל אמר: אפילו לצרף נמי מותר. לצרף לכתחילה מי שרי? ...

3 תלמוד בבלי מסכת יבמות דף ו עמוד ב

וא"ר ששת: מה לי בישול פתילה, מה לי בישול סמנין!

4 רמב"ם הלכות שבת פרק יב הלכה א

המחמם את הברזל כדי לצרפו במים הרי זה תולדת מבעיר וחייב /השגת הראב"ד/ הרי זה תולדת מבעיר וחייב. א"א ולמה לא משום מבשל כמו סיכתא לאתונא דמרפא רפי והדר קמיט (שבת עד), והמחמם את הגחלת והמצרפו במים אינו מכבה אבל הוא מכה בפטיש שגומר את חסומו מ"מ חיוב אין בו דצרוף דרבנן הוא. +

5 שולחן ערוך אורח חיים סימן שיח סעיף א

המבשל בשבת, (או שעשה אחת משאר מלאכות), (טור), במזיד, אסור לו לעולם...

6 שער הציון שם

ובפי"ב כתב דהמחמם את הברזל כדי לצרפו במים ה"ז תולדת מבעיר ותירץ בלח"מ דתירתי איתנהו דמתחלה כשנעשה ברזל רך חייב משום מבשל ואח"כ כשנעשה גחלת בוערת חייב משום מבעיר שהרי נעשה דבר השורף:

7 שו"ת מלמד להועיל חלק א (או"ח) סימן מט

שאלה: אם יש חלול שבת בהדלקת נר שקורין עלעקטרישע גליה לאמפע /מנורה חשמלית/ ובכבוי או לא.

תשובה: כבר דיבר בזה בהשכל ודעת התורני המופלג מוהר"ר יוסף הלוי במכתב חדשי שלו שנת /אלף שמונה מאות תשעים ושתים/ עלה /ב/ נגד חכם אחד שרצה לומר שבהדלקת נר עלעקטרישע גליהלאמפע /מנורה חשמלית/ אין בו משום הבערה משום דהעצם הבוהר הוא פתילה עשויה מגחלת (קאהלען) /פחמים/ והיא מסוגרת בעגול זכוכית שנתרוקן מאויר שלו ועושין כל

Contemporary Conundrums (60)

תחבולות אפשריות כדי שהפתילה לא תהי' נבערת ותעמוד ימים רבים. והרב מוהר"ר הלוי דחה דברים אלו בשתי ידיים ובטוב טעם דהבערה בכל שהוא, וזה אי אפשר שיהי' מקום ריק מאויר מכל וכל ומעט אויר נשאר תמיד בתוך הזכוכית וא"כ משהו מהפתילה נבערת, וכמו שהעיד חכם אחד שהפתילות ההן היותר טובות אינן בוערות יותר מט"ו אלף או מכ' אלף שעות, גם העידו חכמים שאף אם מושכין האויר מקנה ע"י לופטפומפע /משאבת אויר/ מ"מ נשאר בו מעט אויר, וחופ' מזה יש בפתילה של גחלת חומר בוער באש אפילו במקום ריק מאויר. יתר מכאן אפשר דהתורה אסרה הבערה מכל וכל אפילו במקום דליכא אויר כלל, כי הבערה שאסרה תורה היא עשיית האש (אנצינדען) /הדלקה/ דוקא ולא קיום האש (ברענען) /לבעור/. והנה ודאי לקיים האש יש צורך לאויר דהיינו ליסוד החמצי (זויער שטאפף) שבאויר אבל לא לעשיית האש, וא"כ לא תבערו היינו איסור להוליד אש כל דהוא וזה נעשה ע"י חמום שמחממין דבר כ"כ עד שיראה מאור האש, ואף אם אין כאן שלהבת אלא גחלים או דבר אשר מלובן, נקרא אש וא"כ אין ספק שהעלעקטרישע גליהלאמפע נקראת אש, ואם מדליקין הפתילה עד שהיא מלובנת אפשר שיש בזה ג"כ משום בשול, עיין שבת ע"ד ע"ב, רמב"ם ה' שבת פ"ט ה"ו ופי"ב ה"א, גם ב"ט אסור להדליק אותו נר משום מוליק אש כמבואר משנה ביצה פ"ד מ"ז.

והנה בכבוי אותו נר נראה לכאורה דליכא איסור דאורייתא דהא כבוי גחלת של מתכת אינו אסור אלא מדרבנן, מ"מ כאן אי אפשר שלא יוציאו נצוצות (עלעקטרישע פונקען) /נצוצות חשמליים/ בעת שמכבין הנר ואף דאין מתכוין להוצאת הניצוצות מ"מ הוי פסיק רישא, ורק לשיטת הערוך י"ל דהוי פסיק רישי' דלא ניחא ליה וא"כ לכ"ע אין כאן אלא איסור דרבנן ויש להתיר על ידי נכרי במקום פסידיא. אח"י ראיתי בשו"ת בית יצחק חלק יו"ד סי' ק"כ דכתב דכבוי כזה אסור מדאורייתא ולא דמי לגחלת של מתכת וצ"ע דעכ"פ אינו מתכוין לעשות פחם והוי משאצ"ל = מלאכה שאין צריך לגופה =.

8 שו"ת אחיעזר חלק ג סימן ס

המורם מכל האמור דבחובר החוטין של אלקטרי, להבעיר בידים, דהוי מלאכת הבערה ממש וגם אם החבור נעשה בסבוב הכפתור באופן שמאליו יתחברו החוטין דמי ביותר לבידקא דמיא בכח ראשון דחייב משום גירי דילי, גם באופן דהוי גרמא לד' אבן העוזר דבנתינת חטים לתוך הרחיים של מים יש חיוב תורה משום מלאכת מחשבת, ולבד זה גם בגרם כבוי לא כל הגרמות שוות, וכמה שי' ס"ל דיש איסור תורה בזה וידעתי שיש להאריך בזה בכל פרט, אבל אין הזמן גורם לזה, ובבירור ענין זה נדפסו כמה קונטרסים שהעלו להלכה שחייבים בעלעקטרי משום מבעיר ומכבה.

9 שו"ת ציץ אליעזר חלק ג סימן ז

בראשונה מצינו שדן בזה הגאון העצום ר' יצחק שמעלקא זצ"ל בספרו בית יצחק, עיין בדבריו בחי"ד ח"א סימן ק"כ אות ד' שכותב לדבר פשוט שאם יכבה אור החשמל יתחייב משום מכבה ואף דמכבה גחלת של מתכת פטור זה דוקא גחלת של מתכת שאינו שורף אבל שלהבת עלקטרית שהוא שורף חייב משום כיבוי בשבת ע"ש, ושוב חוזר הבית יצחק לדון בזה בח"ב מספרו על יו"ד (סימן ל"א אות ח') ומביא דברי רש"י בשבת ד' קל"ד הנ"ל ועולה לפי"ז בדעתו לדון שלא יתחייב בכיבוי החשמל אלא מדרבנן, אבל שוב מסיק וכותב שהוא במקומו עומד דיש בו איסור תורה ומביא דברי הירושלמי דיומא הנ"ל דרבנן ס"ל דתולדות אש כאש גבי כיבוי גחלת של מתכת, וכותב דנהי דש"ס דידן לא ס"ל כן מ"מ לא ניחא לעשות פלוגתא רחוקה דלירושלמי אפי' גחלת חייב ולש"ס דידן אפילו שלהבת פטור על כל נ"ל דבשלהבת ואור גמור כמו נידון דידן גם להש"ס דידן חייב וכו' באופן דאין להקל באיסור חשש דאורייתא אף ע"י נכרי, ע"ש בבית יצחק מ"ש עדיין להסתפק בזה משום דלא הוה דומיא דמלאכת המשכן, ובמפתחות והשמטות לסימן ל"א הנ"ל מוסיף הבית יצחק וכותב וז"ל: והנה כתבתי בפנים אות ח' ובספרי חי"ד ח"א סי' ק"כ אות ד' דבגליהליכט שמחבר הזרם העלעקטרי עם חוט פלאטין הוה מכבה גחלת של מתכת ויש ספק אם אסור מדאורייתא, כעת נודע לי בבירור שגם בגליהליכט רק בשני צדדיו יש חוט ממתכת אבל באמצע במקום הדולק עושין חוטין מבאמבוס [מין צמח] או מחוטי צמר גפן מטובל בחומץ גפרית [שוועפעלזיירע] וא"כ גם בגליהליכט יש מושם כיבוי דאורייתא עכ"ל, אבל כאמור גם מבלעדי זה מסתפק הבית יצחק שיהא בכיבוי משום איסור דאורייתא.

כן עיין בספר מחזה אברהם להגאב"ד מבראדי ז"ל סימן מ"א שמסיק לחייב משום מלאכת מבעיר ומכבה בהדלקת וכיבוי החשמל עי"ש באריכות דבריו. ובמה שמדבר בענין אש שאינו דומה למשכן.

ואחרון אחרון רבן של כל בני הגולה בדור האחרון הגרמ"ע = הגאון ר' חיים עוזר = זצ"ל בתשובתו לידידי הרב הגאון רש"א ובר שליט"א שנדפסה בירחון קול תורה אייר - תש"ז ובספרו אחיעזר ח"ג סימן ס' שמזהיר מאד שלא לצדד בקולות בנוגע להבערת וכיבוי האלקטרי בשבת שכבר נתפשטה הוראה בכל תפוצות ישראל שזהו אב מלאכה, ומביא דברי הבית יצחק הנ"ל שפסק דהוי אב מלאכה וחייב משום מבעיר ומכבה, עי"ש היטב באריכות דבריו והזהרותיו בזה שלא לצדד בקולות.

ואוסיף להזכיר בזה דברי הגאון הגרא"ז מלצר שליט"א בהסכמתו לספר חלקת יעקב שי"ל זה עתה. שכותב: אכן דבר אחד הנני לעוררו במה שראיתי בספרו בסי' מ"ט בענין החשמל במה שכתב באות ג' ד' וה' מה שמעורר לצרף לענין שאלתו להסתפק קצת בעיקר חומר המלאכה מדאורייתא, הנני לכתוב לו בזה מה שקבלתי זה שנים רבות מכתב מגאון דורנו גאון ישראל הגאון ר' חיים עוזר גראדינסקי זצ"ל ע"ד שרב אחד כתב כעין זה, וכתב לי שאפרסם בשמו שח"ש להסתפק בחומר המלאכה מדאורייתא, והעושה הוא עובר באב מלאכה דאורייתא ודאית עכ"ל.

Contemporary Conundrums (60)

מכל הלין תורה יוצאת שלדעת רוב גדולי הפוסקים רובם ככולם [ועל אחת כמה אם עוד נצרף בזה שיטות רב יהודאי גאון ז"ל המובא בריקאנטי שם בסי' קכ"ח, ורב האי גאון המובא ברשב"א שבת ד' מ"ב, והבעל הלכות גדולות שכל דבריו דברי קבלה, והר"ח. הסוברים לחייב מן התורה גם על כיבוי גחלת של מתכת] יש בהדלקת החשמל בשבת משום איסור מלאכת מבעיר דאורייתא [ואף לדברי האבני נזר בכוונת הרמב"ם אין גילוי איך שיסבור בהדלקת החשמל גופא כי הרי שונה בכאן מגחלת של מתכת וכנ"ל בדברי הבית יצחק] וכן איסור הכיבוי יסודו ג"כ באיסור מלאכת כיבוי דאורייתא. ואפילו יחידי הפוסקים הנוטים לומר שאין בזה איסור דאורייתא סוברים אבל מפורש שאסור ברור מדרבנן יש בזה, וכל מקום דיוניהם בזה הוא רק בדבר אמירה לעכו"ם לכבות ובדומה לזה כמבואר בדבריהם, אבל הם מלהזכיר חלילה מקום היתר כל שהוא מלהדליק או לכבות אור החשמל בשבת על ידי ישראל, כי האיסור ברור ומחזור כשמלה.

10 חזון איש או"ח ס' נ' אות ט'

משום בנין וסחירה אבל הכא אין נפקותא בזה דאפי' בכלים כה"ג חשיב בונה.

והנה אמרו שבת מ"ו א' דקנה של סיידין לא יחזיר ואם החזיר פטור אבל אסור, ולכאורה תני קנה של סיידין דומיא דמנורה דרישא דאיירי בתקע ואפי"ה בקנה סיידין פטור, וטעמא דמנורה עיקר השמישה במורכבת ופירוקה אינו בשביל תשמיש אלא לסיבה אחרת, אבל קנה של סיידין יש לו צ' תשמישים דמקום נמוך אין ראוי קנה ארוך ודמקום גבוה אין ראוי קנה קצר והלכך כשמאריכו לפי שעה אף שתקעו חשיב כהעמיד כלי ע"ג כלי כדי להגיע למקום גבוה ולא נחית עליה שם קנה ארוך, אבל מדברי הרמב"ן והריטב"א נראה דאורחא דמלמא נקט דקני מנורה תוקעין וקנה סיידין כיון דלררף לפורקו ממיד אינו תוקעו בחזק, אבל כל שתקעו חייב חטאת, וכן מוכח מהא דמטה של טרסיים דאע"ג דעומדת לפורקה מ"מ אם תקע חייב חטאת.

ובפתיחת החשמל שמכניסים הורס בהחזוין חשיב לעולם בתקע דאף אם"ל דקנה של סיידין אף בתקע אינו אלא מדרבנן, היינו דוקא בהרכבה של צ' גשמים שאפשר לחשבן כשנים משתתפין בפעולה אחת אין התקעה מכרעת לגשם אחד כל שפירוקן נמוך לגמרי של הנמוך, אבל תיקון טרה להגשם ונעשה ע"י זה שימוש, ודאי חשיב בונה, ואף אם השימוש הוא לשעות מיוחדות ואח"כ פוסקו, דהפסיקה הוא מאלף ולהצא והצורה הראשונה אינה בת פירוד מן הגשם, וכש"כ אם גם בקנה של סיידין חייב כשתקע דהכא חייב אע"ג דפוסקו לאחר שעה, ואחרי שהדלקה הוא בנין הכיבוי הוא סותר.

והא דכתבו הט"ו והמ"א סי' שיי"ג דמותר לתקוע את כיסוי הכלי כיון שעומד לסגור ולפתוח, היינו דוקא בכיסוי שאין סתימת הכלי בנין אלא שימוש דכלי סתום לעולם אינו כלי, וכל ענין הכלי הוא להיות פתוח ולשמש בו, ולכסותו שלא בשעת שימוש, והלכך אין הכיסוי והכלי כחד אלא שני גשמים משתתפים בשימוש, אבל הרכבה הדרושה לשימוש כמו קנה סיידין, ומטה של טרסיים, חרס החשמל, אף תיקון לשעה חשיב בונה.

וכן המתלמד השחזת סבין של שחיטה שהעמיד את הסבין לשחוט בו, אע"ג שדעתו לפוגמו תיכף אחר שחיטה מ"מ חשיב בונה דבנין לשעה חשיב בונה. [א"ה, וע"ע במכתבים בסי' קנ"ו, לסי' שיי"ג].

כתב הח"א כלל מ"ד סי"ט, דהעורך את השעון חייב חטאת משום תיקון מנא, ויליף לה מהא דאמרו עירובין ק"ג א' דמשלשל מלמטה וכוך מלמעלה יש בו חיוב חטאת, והנה התם בכריכה חשיב בונה משום שמיחו לעולם ואף אם הכריכה חשיבא כרפוי מ"מ כיון דמבטל לי' וכן דרך עשייתו חשיב מכה בפטיש או בונה, אבל הכא צעורך את השעון עשוי להתפרק וגם אין כאן חיבור פרקים כלל, אלא הכא ע"י עריכתו יוצר כת חדש בהמסובב שדחוק על האופנים שינוע כולם, והעמדתו על תכונה זו הוא בונה או מכה בפטיש.

אורח חיים קרליץ, אברהם ישעיהו בן שפירא יוסף עמוד מס 153 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ט) כתב הר"מ פ"ט ה"ו דהמתין את המתכת או המתמס עד שתעשה גחלת ה"ו מולדת מנשל, ובפ"ב ה"א כ' דהמתמס את הברזל כדי לרפוי במים ה"ו מולדת מנעיר, נראה דהכוונה בכאן משנה את שרש המלאכה, דאם מתין או עושה גחלת ורובה בגחלתו כגון שרצה לעשות מקשה וכשהיא גחלת הוא רך לרקעו ולהשקיע בו זורה או מלאכתו נקבעת לתולדת מנשל, ואין כאן מנעיר, וכשאין רצונו לרעטי רק לרפוי ומלבנו בשביל לרפוי או אין כאן ניסול אלא מנעיר, וברזל דנקיט הוא לדוגמא וה"ה שאר מתכת אם שייך בהם צירוף, אבל הרבה מן המתכת נתפין ואינם נעשים גחלת.

ודעת הראב"ד שם דלעולם מתמס ברזל, משום מנשל ולא משום מנעיר.

ריש לע"י באינו מכוין לא לררף ולא לררף אס יש בו משום מנשל ואחרי שקשה לעמוד על דעת הר"מ בזה ודעת הראב"ד דאף במתמס לררף יש בו משום מנשל, לעולם אסור לחמס את הברזל משום מנשל, ונראה דכל שנעשה יד סולדת יש בו משום מנשל, אע"ג דלענין חיוב צריך שיתבטל כמב"ד מ"מ אסורא איכא כל דנעשה יד סולדת, ואפשר דאסור מה"מ כעין חזי שיעור, ואם כבר הוא מלווין ומשליכו לאור להוסיק ליבוינו לעולם יש בו משום ניסול, דאפי' לדעת הפוסקים בשו"ע סי' ש"ח דלאחר שנתבטל כמב"ד אין בו משום ניסול הכא אין לנו שיעור דהתם חזי לאחילה בניסול כמב"ד אבל הכא אין לנו שיעור עד שנעשה גחלת או שמתין יש בו משום ניסול, וכן לא שייך במתכת אין ניסול אחר ניסול, דהמתמס את הברזל אין נפקותא בין אם נתמס כבר בזמן מן הזמנים אם לא, דלא דמי לאוכל דאפי' אם נטען פעולת הריכוך נשאר בו ומה"ט ס"ל להפוסקים דבלה יש ניסול אחר ניסול ואפי' להפוסקים דגם בלה אין ניסול אחר ניסול הכא במתכת מודים, דס"ל להני פוסקים דמים מנושלין ג"כ חלוקין ממים חיים אבל הכא במתכת היא שבה לטבע הראשון לגמרי.

מן האמור נלמד דהמדליק נר החשמל בשבת, יש בו משום מתמס את הברזל שיש בו משום מנשל אלא דהוי פ"ר דלא ניהא לי' מ"מ אסור, ואפשר דהשימוש לורך בו להעברת הורס ונחשיב ניהא לי', ומיהו כל זה אם מקלף מן החוט מגיע ליד סולדת.

ולענין מנעיר אם מקלף מן החוט נעשה גחלת אפשר דיש בו משום מנעיר לדעת הר"מ, מיהו אם אין נעשה גחלת אף שניצוץ אור נחזין מן החוט זה אחר זה בתמידות אין זה מנעיר, אלא יש בו משום שבת שאין מוניאין האור מן האננים וכי"צ.

אורח חיים קרליץ, אברהם ישעיהו בן שפירא יוסף עמוד מס 153 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

עוד יש בזה משום תיקון מנא כיון שמעמידו על תכונתו לזרום את זרם החשמל בתמידות, וקרוי הדבר דה בונה מה"מ, כעושה כלי, וכש"כ כאן שכל החזוין מחוברין לבית והי"ל כבונה במחובר ואין כאן משום אין בנין בכלים אלא דינו כמחובר דיש בו

אורח חיים קרליץ, אברהם ישעיהו בן שפירא יוסף עמוד מס 153 הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

נישאלה האלה צבית דינו פה קהיר אם מותר לעלות באסנליר ויהא חיבה גדולה בעין חדר קטן שעולים ויורדים צי לדיעות העליונות "שבחלות נבוהים, ע"י דפיקת הכפתור המניע את חוטי החשמל [אלקטריק] שהחיבה הנו' נתלית בהם, ושאל השאל אם מותר היהודי להניע את הכפתור צו"ע ולעלות בו, ובשבת ע"י גי... השוער המיוחד לזה:

ים הגדול טולידאנו, יעקב משה בן יהודה עמוד מס 62הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הרי גם ככה, אור של שני נרות טוב יורה, ואפי"ה שרי, (3) דפיקת הכפתור לחיטי החשמל, לא לאור היא לריך, אלא להנעת החוטים שיצביה את האסנליר באור או להורידו, וא"כ הוי מלאכה שא"ל לגופה ע"י גוי, וכשהישראל ג"כ עולה באסנליר, הי"ל נהגה מן הנר שלא כדרך הגאחו דקיל בכ"מ, וכעין זה כתב הע"ז בסוס"י רע"ו בענין שפחה שהדליקה נר להדיר כלים וכו' ע"ש ובא"ר ומש"ז, וא"כ כיון שדפיקת הגוי את הכפתור לא לנורך הבערה הוא, דאפי' בישראל נמו היא מלאכה שא"ל, והגאח ישראל מזה לא מהאור, שהרי אין האור ניכר לגמרי, כ"א לעלות באסנליר, הרי במלאכה שא"ל לגופה לחוד התיירו הפוסקים אמירה לגוי וכ"ש הבא דאיכא נמו שלא כדרך הגאחו כו"ל, (4)

ים הגדול טולידאנו, יעקב משה בן יהודה עמוד מס 64הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

סוס"י הנו' לענין לחמס ע"י גוי בקור ע"י צע"ע הגרש"ז שם, (5) גל עיקר איסור הדלקת אור החשמל בשבת, עדיין מוטל בספק אם הוא נאסר מדאורייתא או רק מדרבנן, ראשית, דהי"ל כנחלים של מהכת דאמרינן בפסחים דע"ה דלאו אש הוא וכן פסקו הש"ע והאחרונים בסוס"י של"ד, ואור האלקטריק גם כן אינו בוער וגם השלהבת שלו לא בורח,

ים הגדול טולידאנו, יעקב משה בן יהודה עמוד מס 64הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

והננוהים לדעתו, על כל פנים מיניה נידון דהאלקטריק פשיטא לדדידיה לא הוי אש, ואמנם, אינו אומר שזה דעתי שאור האלקטריק, אינו תולדת אש בהחלט, אלא שמכלל ספק לא ילא שאפשר שאינו תולדת האש, ואינו אלא מדרבנן, זאת ועוד אחרת יש לומר, דמכיון דהחשמל הוא נמשך ובה ממרכו בית החרושת ששם הוא אזור מאתמול ומשלבס להספיק לכל העיר, ורס החשמל הוא מוכן ומזוי בכל בית ורק עזר ע"י הכפתור הסיגרה, הנה

ים הגדול טולידאנו, יעקב משה בן יהודה עמוד מס 64הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ומכל הני טעמי יש להחיר בשופי לעלות באסנליר בשבת ע"י שהגוי השוער דופק את הכפתור, וממולא דבר אחר למד לכמה דברים הנעשים ע"י חנועה הכפתור באור החשמל ואין בעשייתם עלמס מלאכה, כמו הטיליפון וכיוצא בו, שמוחר לומר לגוי בשבת ויו"ט להניע הכפתור, והגם דבטיליפון כשהוא רוצה להודיע המספר ולקרוא לאיש שדבר אחר, מוכרח להכות וללחץ במכונה, וזה הוי כמכה בפטיש ואסור אפילו ע"י גוי, י"ל דעכ"פ מלאכה שא"ל לגופה היא, וא"כ, כשעושה הגוי הכל, ורק שהיש' מדבר, מותר:

ים הגדול טולידאנו, יעקב משה בן יהודה עמוד מס 65הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

ב. גם נלענ"ד דאפשר שבהדלקת חשמל שפיר חייבין לכו"ע משום מבעיר גם להראב"ד דסובר שאין מבעיר במתכת, כי יתכן טעמו של הראב"ד הוא לא משום דסובר דגחלת של מתכת אינה קרויה כלל בשם אש, כי אם נאמר כן נמצא שגם האופה ומבשל בשבת בחשמל יהא פטור, שהרי פשוט הוא דזרם איננו אש ונמצא שהוא דומה לחימום מתכת בקרני השמש ע"י זכוכית מגדלת דחשיב רק תולדת חמה ופטור (ואם נאמר דגחלת של מתכת אינה קרויה אש צריך להיות פטור אף אם המתכת אדומה כאש), וה"ה נמי כשנתחממו החוטים מזרם של חשמל. ומעתה אם נאמר דאף שיש להחוט מראה אש מ"מ אינו קרוי אש יהי דינו של מבשל בחשמל כמבשל בתולדת חמה דפטור /הערת המחבר/ + מוצא אני לנכון להודיע שבהיותי פעם אצל מרן בעל החזו"א זצ"ל אמרתי לו שהמרתיה מים בשבת ע"י מזלג חשמלי ששני קצוותיו מרוחקים והמעגל נוצר רק ע"י המים אשר על כן הם מתחממים ורותחים, שלדעתי איסורו רק מדרבנן, דכיון שזרם איננו אש ממילא הו"ל כמבשל בתולדת חמה דפטור מחטאת, ואמרתי שלדעתי רצוי לפרסם דבר זה לבתי חולים וכדומה, והשיב לי בפשיטות דכמו שהמבשל במים חמים שהם "תולדה" מאש חייב חטאת, כך גם המבשל בזרם של חשמל הואיל ובדרך כלל הוא תהליך היוצר אש הו"ל כעין "עיבור" של אש, וכמו שחייבין על תולדה כך גם על עיבור הואיל ובדרך כלל הוא עתיד להיות אש אע"ג שלמעשה רק חימום מים ולא נוצר שום אש. מאד התפלאתי לשמוע דבר זה וילדות היתה בי לומר שרק הראשונים היו יכולים לומר חידוש גדול כזה, אך הוא חזר והשיב שלדעתי הוא פשוט ואין צריכים כלל להיות רשב"א לומר דבר זה, אולם גם היום זה תמוה מאד בעיני, ובפרט שהזרם עצמו רק במרוצתו משפסף ומחמם את החוט שמתנגד לו עד שהוא נהפך לאור ושורף ונקרא אש, אבל לגבי הזרם עצמו לא שייך כלל לומר שהוא אש לא בתחלה ולא בסוף. + וגם ידוע דיש סוברים דבכה"ג שניכר לכל אדם שהיא תולדת חמה וליכא כלל למיטעי שיבואו לאיחלופי בתולדת אור מותר לבשל גם לכתחלה אפי' מדרבנן /הערת המחבר/ + דאף שכתב רש"י בשבת ל"ט ע"א אהא דמבשל בחמה לכו"ע שרי דהוא מפני "דאין דרך בישולו בכך", מ"מ נראה שגם באופן שכן רגילים לבשל בחמה כמו דוד שמש וכדומה ג"כ פטור, וכדחזינן מחמי טבריה דאי אמרינן דחלפי אפיתחא דגיהנם הו"ל תולדות אור וחייב ואם לאו הו"ל תולדות חמה ופטור, וגם חילוק זה שבין אור וחמה נזכר גם לענין פסח מצה וחלה וכו' והתם מאי נ"מ אם רגילים בכך או לא, וע"כ דכוונת רש"י בדברים אלה לומר דאין זה קרוי בישול [ואף שהמנ"ח מסתפק בנתבשל בחמה ואח"כ ע"י האש, ומביא מהפמ"ג שסובר דגם בזה אין בישול אחר בישול עי"ש, היינו מפני שכך היתה להם קבלה דלענין זה בעינן דוקא דומיא דמשכן שהבישול הי' ע"י אש ותולדותיה ולא ע"י דבר אחר], ולפי"ז גם בישול החוט ע"י זרם ג"כ חשיב כמבשל בחמה + וכמו כן יש לדון לענין בישול בשר בחלב בחשמל שיהא פטור. וגם אפשר דיש לדון לפי"ז גם לענין חיוב חלה ואפיית מצה והגעלה וכדומה מהדברים שצריכים דוקא אש ותולדותיה ולא חמה דמסתבר שה"ה בתולדת חמה דלא מהני ולהנ"ל ה"נ בחשמל.